TAAD Yıl 15 . Sayı 59 . Temmuz 2024
ISSN 1309-6826
Araştırma Makalesi/Research Article

YENİ DEVLETLERİN ULUSLARARASI ÖRGÜT ÜYELİĞİNE HALEFİYETİ: TEORİK BİR DEĞERLENDİRME*

Succession of New States to Membership in International Organizations: A Theoretical Assessment

Oğuz Kaan PEHLİVAN**

Özet

Uluslararası hukukun karmaşık ve gelişmekte olan alanlarından biri olan halefiyet hukuku, devletlerin uluslararası ilişkilerdeki sorumluluklarının birbirine geçmesini ve değişmesini konu edinir. 6 Kasım 1996'da yürürlüğe giren 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete İlişkin Viyana Sözleşmesi, bu alandaki temel çerçeveyi belirlemektedir. Halefiyet kavramı, bir devletin yerini başka bir devletin alması veya devletin hak ve yükümlülüklerinin bir devletten diğerine geçmesi olarak tanımlanabilir. Ancak, bu tanımın ardında yatan karmaşıklık, uluslararası hukukun farklı ilke ve kurallarının etkileşimi ve çatışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Zira literatürde, devletlerin halefiyeti, selef devletin akdettiği ikili ve çok taraflı antlaşmalar, malları, arşivleri ve borçlarına halefiyet çerçevesinde tartışılırken uluslararası örgütlere halefiyet konusu bu çatışma alanlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle ki uluslararası örgütlere halefiyet konusunda, antlaşmalara özellikle çok taraflı antlaşmalara halefiyet kuralları ile örgütlerin kurucu belgeleri/anayasalarında yer alan hükümler arasında nasıl bir tercih yapılacağı tartışmalıdır.

Bu makalede, halefiyet kavramının temel prensipleri, uluslararası örgütlere üyelik bağlamında ele alınacak ve bu alandaki temel yaklaşımlar ile devletlerin ve uluslararası örgütlerin uygulamaları ile Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun çalışmaları incelenecektir. Bu makale, halefiyet hukukunun karmaşıklığını anlamak üzere bir modus operandi önermekte ve bu alandaki tartışmalara ışık tutmak için bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tabula Rasa teorisi, Devamlılık teorisi, devam eden devlet, halef devlet Halefiyet teorisi, Devletlerin antlaşmalara halefiyet, uluslararası örgüt üyeliğine halefiyet

Abstract

The law of succession, a complex and evolving area of international law, deals with the succession and change of responsibilities of states in international relations. 1978 Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties, which entered into force on November 6, 1996, sets the basic framework in this area. The concept of succession can be defined as the replacement of one state by another or the transfer of rights and obligations from one state to another. However,

➢ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*

➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 03.04.2024*

➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 02.07.2024*

* Bu makale, ilk olarak 2014 yılında İskoçya'nın bağımsızlık referandumuna gitmesi üzerine başlayan olası bir bağımsızlıkta İskoçya'nın Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve NATO üyeliğini halefiyet yoluyla elde edip edemeyeceği üzerine bir bilgi notu olarak hazırlanmıştır.

** Dr., Avukat, pehlivan.oguzkaan@gmail.com, https://orcid.org/0000-0003-0136-5389.

the complexity behind this definition arises from the interaction and conflict of different principles and rules of international law. While the succession of states is discussed in the literature within the framework of succession to bilateral and multilateral treaties, property, archives and debts of the predecessor state, the issue of succession to international organizations emerges as one of these areas of conflict. As such, it is controversial how to choose between the rules of succession to treaties, especially multilateral treaties, and the provisions in the constituent documents/ constitutions of international organizations.

In this article, the basic principles of the concept of succession will be discussed in the context of membership in international organizations and the basic approaches in this field, the practices of states and international organizations and the work of the International Law Commission will be examined. The article proposes a modus operandi for understanding the complexity of succession law and aims to provide a basis for shedding light on the debate in this area.

Key Words: Theory of tabula rasa, continuity continuing state, successor state, succession of states in respect of treaties, succession to membership of international organizations

DEVLET VE HALEFİYET

Georg Jellinek'in "Üç Unsur Doktorinine [Drei Elementen Lehre]" göre bir devletin üç temel kurucu unsuru bulunmaktadır: toprak [devletin ülkesi -Staatsgebiet], nüfus [devlet halkı -Staatsvolk] ve hükümet [devlet otoritesi -Staatsgewalt].[1] Jellinek'in bu doktrini uluslararası hukukta kabul görmüş ve literatürde devlet ile ilgili tartışmalarda en çok atıf verilen bir kaynak olan 1933 tarihli Devletlerin Hak ve Görevlerine ilişkin Montevideo Sözleşmesi tarafından benimsenmiştir. Montevideo Sözleşmesi'nin l. Maddesi Devletin tanımını şu şekilde yapmaktadır uluslararası hukukun bir öznesidir: "Uluslararası hukuk kişisi olarak Devlet aşağıdaki niteliklere sahip olmalıdır: (a) daimî bir nüfus, (b) sınırları belli bir toprak parçası, (c) bir hükümet ve (d) diğer devletlerle ilişkiye girebilme kapasitesi."[2] Montevideo Sözleşmesi'nin bu maddesi, uluslararası hukukta, devlet olma kriterlerinin en yaygın kabul gören formülasyonu olarak kabul edilmektedir.[3]

Bu unsurlardan oluşan bir devlet; i) zaman içerisinde dağılıp yeni devletler doğabilir, ii) başka bir devlet ya da devletlerle birleşerek yeni bir devlet oluşturabilir ya da iii) bir toprak parçası üzerindeki egemenlik bir devletten diğerine devredilebilir.

---

1 Georg Jellinek, *Allgemeine Staatslehre: Recht Des Modernen Staates*, vol 1 (Verlag von O. Häring 1905) 381–420.

2 Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (adopted 26 December 1933, entered into force 26 December 1934) 165 LNTS 19; Montevideo Convention Article I reads, "The state as a person of international law should possess the following qualifications: (a) a permanent population; (b) a defined territory; (c) government; and (d) capacity to enter into relations with the other states."

3 Karl Doehring, 'State' in Rudolf Bernhardt (ed), *Encyclopaedia of Public International Law* (North-Holland Publishing Company 1987) 423; Thomas D Grant, 'Defining Statehood: The Montevideo Convention and Its Discontents' (1998) 37 Columbia Journal of Transnational Law 403; James Crawford, 'The Criteria for Statehood in International Law' (1977) 48 British Yearbook of International Law 93; JD van der Vyver, 'Statehood in International Law' (1991) 5 Emory International Law Review 9; James Crawford, *The Creation of States in International Law* (Oxford University Press 2007) 3 vd.

Leonore Herbst, bu üç varyasyonu şu şekilde genişletmekte ve örneklendirmektedir:[4]

1. Bir devletin diğerine ilhakı (1910'da Kore'nin Japonya tarafından ilhakı)
2. Birden fazla devletin birleşerek yeni bir devlet oluşturması (1958'de Mısır ve Suriye'nin Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurması)
3. Bir devletin bir bölümünün başka bir devlete bırakılması (1860 yılında Haute-Savoie' un Fransa'ya bırakılması ve 1878 yılında Bosna-Hersek idaresinin Avusturya-Macaristan'a devredilmesi)
4. Bir devletin ülkesinin bir bölümünün bağımsızlığı (1919'da Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılması ve 19. yüzyılın ikinci yarısında Mısır'ın Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında gelişmesi- özellikle 20. yüzyılda sömürgeciliğin sona ermesiyle bağımsızlık kazanan devletler)
5. Bir devletin dağılarak birden fazla devletin kurulması (Osmanlı İmparatorluğun dağılması)
6. Manda ve vesayet bölgelerinin kurulması [Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin 22. Maddesi: üç manda sınıfı ve bölgeleri belirlemiştir: Kırmızı: A Sınıfı (eski Osmanlı toprakları); Mavi: B Sınıfı (eski Alman Orta Afrikası); Sarı: C Sınıfı (eski Almanya Güney Batı Afrika ve Pasifik bölgeleri)][5]
7. Federal bir devletin dağılması veya bir devletin federasyondan ayrılması (1991'de Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Yugoslavya'nın dağılması)

Her bir durumda devletin unsurlarında, "Üç Unsur Doktorini"nde, değişiklik olacak ve selef devlet ya devletlerin hak ve yükümlülüklerinin, terekesinin halef devlet ya da devletler tarafından üstlenilmesi, bölüşülmesi konusu gündeme gelecektir. Yani devletin fiziksel bileşenleri -toprak ve nüfus- dışında, söz konusu devlet yasal bir varlık olarak ortadan kalkacak, yeni ortaya çıkan devletler her zaman seleflerinin bazı unsurlarını koruyacaklar.[6] Bunlar unsurlar sadece bir yeniden yapılanma ya da değişikliğe uğrayacaktır.[7] Halef devletin, selef devletten ayrı bir tüzel kişiliği söz konusu olduğu için selef devletle kurulmuş ilişkilerin akıbetinin ne olacağı çözüm gerektiren bir hususdur.[8] Dolayısıyla devletlerin halefiyeti [state succession; succession d'États, Staatensukzession] devletin ülkesinde meydana gelen egemenlik değişiminin sonuçlarını belirleyen uluslararası hukuk kuralları

---

4 Leonore Herbst, *Staatensukzession und Staatsservituten* (Duncker & Humblot 1962) 21–22.

5 Quincy Wright, *Mandates under the League of Nations* (University of Chicago Press 1930); Pitman B Potter, 'Origin of the System of Mandates Under the League of Nations' (1922) 16 American Political Science Review 563.

6 Emre Öktem, 'Turkey: Successor or Continuing State of the Ottoman Empire?' (2011) 24 Leiden Journal of International Law 561, 563.

7 Brigitte Stern, 'La Succession d'États (Volume 262)', *Collected Courses of the Hague Academy of International Law* (Brill 1996) <https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041113931_01> accessed 19 March 2024.

8 Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları* (BETA 2010) 150.

olarak tanımlanabilir. Böylece devletlerin halefiyeti hukuku, ülkesel egemenliğin bir uluslararası hukuk öznesinden başka bir uluslararası hukuk öznesine nasıl devredildiği sorusuyla ilgilenir.

I. HALEFİYET HUKUKU VE TEORİSİ

Uluslararası hukukun bir parçası olan halefiyet hukuku, "bu hukuk dalının en az gelişmiş, en bulanık ve en zor alanlarından biridir."[9] Zira bu alan "uluslararası hukukun farklı ilke ve kurallarının birbiri ile etkileşimine ve çatışmasına da sahne olmaktadır."[10] Halefiyet bir ülkenin uluslararası ilişkilerden sorumluluğun bir devletten diğerine geçmesi olarak tanımlanabilir. Ya da bir devletin başka bir devlete halefiyeti, önceki devletin hak ve yükümlülüklerinin sonraki devleti de bağladığı anlayışı değişime uğrayarak, bir ülke üzerinde yetkilerin devletler arasında el değiştirmesi olarak anlaşılabilir.[11] Zira 6 Kasım 1996 tarihinde yürürlüğe giren, Mart 2024 itibariyle yirmi üç tarafı[12] ve on dört taraf olmayan imzacısı[13] bulunan 23 Ağustos 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde "Devletlerin halefiyeti, toprakların uluslararası ilişkilerinin sorumluluğunda bir Devletin yerini başka bir Devletin alması" olarak tanımlanmıştır.[14] Aynı tanıma henüz yürürlüğe giremeyen 8 Nisan 1983 tarihli Miras, Arşiv ve Borçlarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde de yer verilmiştir.[15]

---

9 Ceren Zeynep Pirim, *Devletlerin Uluslararası Sorumluluğa Halefiyeti* (Turhan Kitapevi 2016) 3–4; Ceren Zeynep Pirim, '1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi Işığında İkili Andlaşmalara Halefiyet: Teorik Bir Değerlendirme' (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 131, 133; Patrick Dumberry and Daniel Turp, 'State Succession with Respect to Multilateral Treaties in the Context of Secession: From the Principle of Tabula Rasa to the Emergence of a Presumption of Continuity of Treaties' (2013) 13 Baltic Yearbook of International Law 27, 28.

10 PK Menon, 'The Newly Independent States and Succession in Respect of Treaties' (1990) 18 Korean Journal of Comparative Law 139, 140 aktaran Pirim (n 10) 134.

11 Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri* (16th edn, Turhan Kitapevi 2017) 350; Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri 3. Kitap* (5th edn, Turhan Kitapevi 2015) 27 vd.

12 Bosna-Hersek (1993), Brezilya (2019), Hırvatistan (1992), Kıbrıs (2004), Çek Cumhuriyeti (1999), Dominika (1988), Ekvador (2006), Mısır (1986, Estonya (1991), Etiyopya (1980), Irak (1979), Liberya (2005), Karadağ (2006), Fas (1983), Kuzey Makedonya (1996), Moldova (2009) Saint Vincent ve Grenadinler (1999), Sırbistan (2001), Seyşeller (1980), Slovakya (1995), Slovenya (1992), Tunus (1981), Ukrayna (1992).

13 Angola (1978), Şili, Fildişi Sahili (1978), DR Kongo (1978), Kutsal Makam (Holy See) (1978), Madagaska (1978), Nijer (1978), Pakistan (1979), Paraguay (1979), Peru (1978), Polonya (1979), Senegal (1978), Sudan (1978), Uruguay (1978).

14 Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties, (adopted 23 August 1978, entered into force 6 November 1996) 1946 UNTS 3.

15 Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts (adopted 8 April 1983, opened for signature on 23 August 1978) 17 ILM 1488.

Özellikle belirtmek gerekir ki kavramların benzerliği sebebiyle bir karmaşa yaşanmaktadır. Örneğin, Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliğine hem halef [successor] hem de devam eden [continuing] devlet olarak kabul edilmektedir. Ancak Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla bağımsızlık kazanan 15 devlet sadece halef devlettir. Bu sebeple, Rusya, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde, Sovyetler Birliğinin yerini almıştır. Diğer devletler ise temiz sayfa kuralını kabul etmiş, seçimlik olarak Sovyetlerin akdettiği antlaşmalara, mecburi olarak mal varlık, arşiv ve borçlarına halef olmuşlardır. Günümüzde devletlerin halefiyeti konusunda "Temiz Sayfa" (Tabula Rasa) halefiyet teorisi kabul edilmektedir. Bu teoriye göre halef devlet, selef devletin halefiyetten önce akdettiği antlaşmalarla bağlı değildir. Bir başka değişle, halef devlet yeni doğmuş bir çocuk gibidir. Halef devlet, selef devletin devamı niteliğinde algılanmamaktadır. Halef devletin geçmişle bağlarının kopmuş olduğu varsayımından hareketle, teoriye "temiz sayfa" adı verilmiştir. 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'nin 16. maddesi, yeni bağımsız devletlerin, halef devlet olduğu tarihten önce selef devletin akdetmiş olduğu antlaşmalarla bağlı olmadığını söyleyerek temiz sayfa kuralına işaret eder. 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'nin 38. Maddesi; "bağımsızlığına yeni kavuşan devlet" durumunda önceki devletin borçlarının sonraki devlete geçmeyeceğini [temiz sayfa] kabul ederken dağılan [dissolution] devlet sonrasında ortaya çıkan yeni iki ya da daha fazla halef devletin selefin borçlarına da hakkaniyet ölçüsünde [equitable proportions] halef [continuing] olacağını ifade etmektedir.

Literatürde devletlerin halefiyeti konusu; selef devletin i) akdettiği antlaşmalar ile ii) malları, arşivleri ve borçlarına halefiyet çerçevesinde ele alınmakta ve tartışılmaktadır.[16] Andrew Conteh ikili bir ayrım yapmaktadır: *Ratione Material halefiyet* antlaşmalar hukukuna dair hakları ve yükümlülükleri, toprak hakları, uluslararası örgütlere üyelik ve imtiyaz sözleşmeleri, kamu borçları, haksız fiil iddiaları, kamu fonları ve kamu mülkiyeti, uyrukluk, özel ve belediye hakları ve benzerleri dahil olmak üzere sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükleri içerir; *Ratione Personae halefiyet* ise i) yeni devlet ile selef devlet arasında; ii) Yeni Devlet ile üçüncü Devletler arasında; iii) Yeni Devletteki bireylere ve tüzel kişiler dahil ilişkin hak ve yükümlülükleri içerir.[17] Patrick Dumberry ise oldukça fonksiyonel bir yaklaşım benimsemektedir. Öyle ki, selef devletin tabula rasa [theory of tabula rasa (clean

[16] Pirim (n 9); Patrick Dumberry, *A Guide to State Succession in International Investment Law* (Edward Elgar Publishing 2018); Matthew Craven, *The Decolonization of International Law: State Succession and the Law of Treaties* (Oxford University Press 2007); Christian J Tams, 'State Succession to Investment Treaties: Mapping the Issues' (2016) 31 ICSID Review - Foreign Investment Law Journal 314; PK Menon, *The Succession of States in Respect to Treaties, State Property, Archives, and Debts* (Edwin Mellen Press 1991); Paul R Williams and Jennifer Harris, 'State Succession to Debts and Assets: The Modern Law and Policy' (2001) 42 Harvard International Law Journal.

[17] Andrew Conteh, 'State Succession in International Law' in Emeka Duruigbo, Remigius Chibueze and Sunday Gozie Ogbodo (eds), *International Law and Development in the Global South* (Springer International Publishing 2023) 156–157.

slate)] ya da devamlılık [theory of continuity] yaklaşımlarından hangisini tercih ettiğine göre önceki devletin mirasına, antlaşmalarına, hak ve yükümlülüklerine halefiyetini değerlendirmektedir.[18]

Devam eden devlet ya da halef devlet hangisidir? Temiz sayfa mı yoksa devamlılık yaklaşımı benimsenmiştir? sorularına cevap verebilmek için izlenecek *modus operandi* şu şekilde kurgulanabilir:

1. Öncelikle yeni devlet ya da devletlerin ortaya çıkışı; bütünleşme [integration], birleşme [incorporation], ayrılma [secession] ve dağılma [dissolution] başlıkları altında değerlendirilip niteliği tespit edilmeli.
2. Halef devletin devam eden halef devlet mi yoksa sadece halef devlet mi olduğu soru sorulmalı.
3. Bu çerçevede tabula rasa ya da devamlılık yaklaşımlarından hangisini benimsediği tespit edilmeli.
4. Son olarak selef devletin taraf olduğu antlaşmalara, miras, arşiv ve borçlarına yeni devlet ya da devletlerin halefiyeti hakkaniyet ölçüsünde belirlenmeli.

Uluslararası Hukuk Komisyonu ve Çalışmaları

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 21 Kasım 1947 tarih ve 174 (II) sayılı kararıyla[19] kurulmasının ardından Uluslararası Hukuk Komisyonu, ilk oturumunu 12 Nisan-9 Haziran 1949 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirmiştir. Tüzüğünün 18. maddesinin 1. paragrafı uyarınca Komisyon, "kodifikasyon için konuları seçmek amacıyla uluslararası hukukun tüm alanını incelemekle" görevlendirilmiştir.[20] Komisyon, bu görevi üstlenirken, başlangıçta kesin yetkilerini belirlemek ve bu bağlamda, 18. maddenin 2. paragrafının anlam ve sonuçlarını açıklığa kavuşturmak zorundaydı. Bu paragraf, "Komisyon, belirli bir konunun kodifikasyonunun gerekli veya arzu edilir olduğu kanaatine vardığında, tavsiyelerini Genel Kurul'a sunacaktır" hükmünü içermektedir. Bu hüküm uyarınca, Komisyon'un, 18. maddenin 2. paragrafı uyarınca Komisyon tarafından yapılan tavsiyeler konusunda Genel Kurul'un harekete geçmesini beklemeden 19 ila 23. maddeler uyarınca kodifikasyon çalışmalarına devam etmeye yetkili olup olmadığı sorusu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine "Komisyon, 18. maddenin 2. paragrafı uyarınca Komisyon tarafından yapılan tavsiyeler hakkında Genel Kurul'un harekete geçmesini beklemeksizin 19 ila 23. maddeler uyarınca hareket etme yetkisine sahip midir? "sorusuna üçe karşı on

---

18 Patrick Dumberry, 'An Uncharted Question of State Succession: Are New States Automatically Bound by the BITs Concluded by Predecessor States Before Independence?' (2015) 6 Journal of International Dispute Settlement 74; Dumberry and Turp (n 9) 28.

19 UNGA Resolution 174(II) Establishment of an International Law Commission (21 November 1947). <https://www.legal-tools.org/doc/c2a5c3/pdf> accessed 18 March 2024.

20 *Statute of the International Law Commission* (Adopted by the General Assembly in resolution 174 (II) of 21 November 1947) <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/statute/statute.pdf> accessed 29 March 2024.

oyla Komisyon olumlu karar vermiştir.

Statü'nün 18. maddesinin 1. paragrafı uyarınca, kodifikasyon için konuların seçilmesi amacıyla uluslararası hukukun tüm alanının incelenmesini üstlenen Komisyon, bu görevi uluslararası hukuk konularının genel bir incelemesini gerektiren bir görev olarak algılamıştır. Öncelikli amaç, Komisyon'un kodifikasyonunu gerekli veya arzu edilir bulduğu belirli konuları seçmekti; uluslararası hukukun tüm alanının incelenmesi sadece seçim yapmanın mantıksal yoluydu. Bu bağlamda, Komisyon'un önünde, Genel Sekreter tarafından sunulan, Ulusal Hukuk Komisyonu'nun Kodifikasyon Çalışmalarına İlişkin Uluslararası Hukuk Araştırması* başlıklı bir memorandum vardı. Bu memorandum, uluslararası barış hukuku alanını incelemekte ve Komisyon'un çoğunluğunun görüşüne göre, bu alandaki konuları kapsamlı ve tatmin edici bir şekilde ele almaktadır.

Komisyon, uluslararası hukukun tamamını kapsayan genel bir kodifikasyon planının hazırlanıp hazırlanmayacağı sorusunu tartışmıştır. Bu yolu tercih edenler, başlangıçta, konuların kodifiye edildikçe çerçevesine ekleneceği eksiksiz bir uluslararası kamu hukuku kodu planının hazırlanmasını düşünüyorlardı. Komisyon'un görüşü, uluslararası hukukun tamamının kodifiye edilmesi nihai hedef olmakla birlikte, daha sonra detaylandırılabilecek genel bir sistematik planı tartışmak yerine, şimdilik birkaç konunun kodifiye edilmesi üzerinde çalışmaya başlamanın arzu edilir olduğu yönündeydi.

25 farklı konu belirleyen komisyon bu konu başlıklarını 14'e kadar düşürmüş ve bu listesinin sadece geçici olduğu ve Komisyon çalışmaları ilerledikçe veya Genel Kurul'un isteklerine uygun olarak bu listeye eklemeler veya çıkarmalar yapılabileceği kararlaştırılmıştır. Çalışılmasına karar verilen listenin ikinci sırasında "Devletlerin ve Hükümetlerin halefiyeti" konusu yer almaktadır.[21] Bununla birlikte kodifikasyon için on dört konuyu geçici olarak seçen Komisyon, daha sonra bunlardan hangilerinin öncelikle incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir. Sonunda üç konuya öncelik vermeye karar vermiştir: (1) Antlaşmalar hukuku; (2) Tahkim usulü; (3) Açık denizler rejimi.

BM Genel Kurulu; 18 Aralık 1961 tarihli ve 1686 (XVI) sayılı ve "*Future work in the field of the codification and progressive development of international Iaw*" başlığıyla Komisyon'un Devletlerin ve Hükümetlerin halefiyeti konusunu öncelik listesine dahil etmesi tavsiye kararı aldı.[22]

1962 yılındaki on dördüncü oturumunda Komisyon, Devletlerin ve Hükümetlerin Halefiyeti meselesi üzerine bir Alt Komite kurma kararı aldı ve bu Alt Komitenin görevi, konunun kapsamı, çalışma için benimsenecek yöntem ve gerekli doküman-

---

21 ILC, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its First Session' (12 April 1949) UN Doc A/CN.4/13 and Corr. 1-3 280-281.

22 UNGA Resolution 1686 (XVI) Future Work in the Field of the Codification and Progressive Development of International Law (18 December 1961).

tasyonun nasıl sağlanacağı konusunda öneriler içeren bir ön rapor sunmaktı.[23] Devletlerin ve Hükümetlerin Halefiyeti Alt-Komitesi, sırasıyla 16 Mayıs ve 21 Haziran 1962 tarihlerinde iki özel toplantı yaptı ve bir rapor hazırlandı.[24]

Komisyon, 1963'teki on beşinci oturumunda, Alt Komite'nin raporunu inceledi ve oybirliğiyle onayladı. Hazırlanan raporda Devlet halefiyeti konusunda mevcut hukuk ve uygulamaların incelenmesi ve değerlendirilmesi ve uluslararası hukuktaki yeni gelişmeler ışığında konuyla ilgili taslak maddelerin hazırlanması önerilmekteydi. Komisyonun bazı üyeleri, modern dekolonizasyon olgusu [modern phenomenon of decolonization] göz önünde bulundurulduğunda, Devletlerin halefiyet sorunlarının günümüzde yeni Devletler ve uluslararası toplum için taşıdığı özel önemi vurgulamışlar; bunun sonucunda da konunun kodifikasyonunda yeni Devletleri ilgilendiren sorunlara özel önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.[25]

Alt Komite çalışmalarına başlamadan önce konunun kapsamına dair genel bir çerçeve belirlemiş ve üç başlık altında halefiyete ilişkin çalışacağı ifade edilmiştir; bu çerçeve, i) halefiyetin antlaşmalar açısından, ii) antlaşmalar dışındaki kaynaklardan kaynaklanan hak ve görevler açısından (1968'de "antlaşmalar dışındaki konular bakımından Devletlerin halefiyeti" olarak revize edilmiştir) ve iii) uluslararası örgütlere üyelik bakımından ele alınması gerektiği başlıkları içermekteydi.

Genel Kurul, 18 Kasım 1963 tarihli ve 1902 (XVIII) sayılı kararında, Komisyon'un çalışmalarına devam etmesini tavsiye etti; bu tavsiye, "Genel Kurul'un on sekizinci oturumunda ifade edilen görüşleri, Devletlerin ve Hükümetlerin Halefiyeti Alt Komitesi'nin raporunu ve Hükümetler tarafından sunulabilecek yorumları dikkate alarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bağımsızlığını kazanmış Devletlerin görüşlerine uygun şekilde atıfta bulunarak, Devletlerin ve Hükümetlerin halefiyeti konusundaki çalışmalarına devam etmesini" önerdi.

Komisyon, 1967 yılındaki on dokuzuncu oturumunda, 1963 yılındaki rapora uygun olarak meseleyi antlaşmalar bakımından halefiyet, antlaşmalar dışındaki konular bakımından Devletlerin halefiyeti ve uluslararası örgütlere üyelik bakımından halefiyet olmak üzere üç başlık altında ele almayı kararlaştırmıştır. Buna göre

---

[23] Komisyon, 7 Mayıs 1962 tarihindeki 637. toplantısında, aşağıdaki on üyeden oluşan bir Alt Komite kurulmasına karar vermiştir: Manfred Lachs (Başkan) (Poland), Milan Bartos (Yugoslavia), Herbert W. Briggs (United States of America), Erik Castrén (Finland), Abdullah El-Erian (United Arab Republic), Taslim O. Elias (Nigeria), Liu Chieh (China), Shabtai Rosenne (Israel), Abdul Hakim Tabibi (Afghanistan) ve Grigory I. Tunkin (Union of Soviet Socialist Republics). ILC, Report of the International Law Commission Covering the Work of Its Fourteenth Session (24 April - 29 June 1962) UN Doc A/CN.4/148 189.

[24] Report of the Sub-Committee on the Succession of States and Governments (A/CN.4/160 & Corr. 1) *Yearbook of the International Law Commission*, vol II (United Nations Publication, A/CN4/SERA/1963/ADD1 1963) 224.

[25] ibid.

Komisyon'un antlaşmalar hukuku konusundaki eski Özel Raportörü Sir Humphrey Waldock, antlaşmalar bakımından halefiyet konusuyla ilgilenmek üzere Özel Raportör olarak atanmıştır. Antlaşmalar dışındaki konular bakımından Devletlerin halefiyeti konusunda ise Mohammed Bedjaoui özel raportör olarak atanmıştır.

Bizim konumuz olan uluslararası örgütlere üyelikte halefiyetle ilgili olarak, Komisyon şu şekilde karar vermiştir:

> "Konunun üçüncü yönü olan uluslararası örgütlere üyelikte halefiyetin, hem antlaşmalara ilişkin halefiyetle hem de Devletler ile hükümetler arası örgütler arasındaki ilişkilerle ilgili olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle bu konu şimdilik bir Özel Raportöre verilmeden bir kenara bırakılmıştır [It was therefore left aside for the time being…]."[26]

Bu konu başlıklarına ilişkin olarak yapılan çalışmalar neticesinde iki sözleşme oluşturulmuş ve imzaya açılmıştır: 23 Ağustos 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi ile henüz yürürlüğe giremeyen 8 Nisan 1983 tarihli Miras, Arşiv ve Borçlarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi.

II. DEVLETLERİN ULUSLARARASI ÖRGÜTLERE HALEFİYETİ

Uluslararası Hukuk Komisyonu devletlerin uluslararası antlaşmalara halefiyetine ilişkin yürüttüğü çalışmalar sırasında uluslararası antlaşmaları üç başlık altında sınıflandırmış ve bu tasnif 1978 Sözleşmesinde de kabul görmüştür. Buna göre "çok taraflı uluslararası antlaşmalar", "sınırlandırılmış çok taraflı uluslararası antlaşmalar" ve "ikili uluslararası antlaşmalar" için farklı düzenlemeler öngörmüştür.[27]

Bir devletin uluslararası örgütlere üyeliğinin halefiyeti konusu antlaşmalara -özellikle çok taraflı antlaşmalara- halefiyet şeklinde düşünülebilir. Uluslararası örgütün kurucu belgesi/anayasası, bu niteliğini kazanmadan önce çok taraflı bir antlaşma olarak düzenlemiş olabilir ve selef devletin rızası ile katılma iradesi gösterdiği antlaşmaya halef devletin taraf olacağı izlenimi oluşabilir. Zira antlaşma ile kurulan uluslararası örgütün kurucu üyeleri, örgütün çalışma konusuyla ilgili olarak üye devletleri bağlayıcı kararlar alma yetkisi de dahil olmak üzere, örgütün yetki alanına giren bir dizi konuda yetkiyi devretmektedir.[28] Ancak devletlerin uluslararası örgütlere halefiyeti konusunu, uluslararası örgütlerin kurucu belgelerini bir antlaşma olarak nitelendirip, sadece antlaşmalar hukuku ve antlaşmalara halefiyet başlığı

---

26 ILC, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its Nineteenth Session' (8 May–14 July 1967) UN Doc A/CN.4/199.

27 Pirim (n 9) 136.

28 Gerd Droesse, *Membership in International Organizations: Paradigms of Membership Structures, Legal Implications of Membership and the Concept of International Organization* (TMC Asser Press 2020); Henry G Schermers and Niels M Blokker, *International Institutional Law* (Martinus Nijhoff Publishers 2011).

altında tartışmak hukuki sorunun tespitinde ve çözümünde hatalı çıkarımlara yol açacaktır. Örneğin, çok taraflı bir anlaşma olan ICSID Sözleşmesiyle "uluslararası tüzel kişiliğe" sahip olduğu kabul edilen bir uluslararası örgüt olan Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi kurulmuştur.[29] Dolayısıyla, devletler yalnızca çok taraflı bir antlaşmanın (ICSID Sözleşmesi) tarafları değil, aynı zamanda uluslararası bir örgütün (Merkez) üyeleridir.[30]

Bu noktada hukuken bir ayrım yapılması faydalı olacaktır. Zira bir uluslararası örgütün kurucu belgesini oluşturan ve uluslararası antlaşmalar hukukuna tabi olan anlaşma ile örgütün yaşamını ve işleyişini düzenleyen ve özel kurallar rejimi oluşturan anayasası/kurucu belgesi farklı hukuki düzenlemelere tabidir. Üyelik, üyelerin hakları ve yükümlülükleri ile ilgili sorular ikinci kategoriye, yani uluslararası örgütler hukukuna aittir. Kurucu belgenin uluslararası hukuka tabi bir antlaşma olarak nitelendirilmesine ilişkin sorular ise birinci gruba, yani antlaşmalar hukukuna aittir.[31] Bu ayrım, antlaşmaların halefiyetine ilişkin hukuki rejim ile uluslararası örgüt üyeliğinin halefiyetine ilişkin hukuki rejim arasındaki farkları açıklamaktadır.[32] Öte yandan uluslararası örgütlere üyelik ve halefiyet sorunu, uluslararası örgütlerin kurucu belgelerinin bir antlaşma olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği konusunda kendi başına bir etkiye sahip değildir.[33] Bühler'e göre uluslararası örgütlere üyeliğin halefiyeti konusu uluslararası örgütler hukukuna ilişkindir.[34]

Devletlerin uluslararası örgütlere halefiyetini değerlendirirken 1978 Viyana Sözleşmesi'nin bazı hükümlerine göz atmak faydalı olacaktır. Sözleşme'nin 2 (1) (b) maddesi devletlerin halefiyetini şu şekilde tanımlamaktadır: *"succession of States means the replacement of one State by another in the responsibility for the international relations of territory"*. Bu ifadeden halefiyet konusunda toprağın esas aldığını söyleyebiliriz. Kısacası bu ifade devletlerin toprağa ilişkin halefiyetini tanımlamaktadır. Ancak uluslararası örgütlere üyelik durumunda toprak değil, uluslararası kişilik temel alınmalıdır.[35] Bu açıdan devletlerin uluslararası örgütlere üyeliklerine halefiyet konusunda "devletlerin kişiliği kilit kavram olarak karşımıza çıkar."[36] Dolayısıyla devletlerin uluslararası örgütlere halefiyetleri söz konusu olduğunda

---

29 Art. 18, Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States (18 March 1965, entered into force on 14 October 1966), 575 UNTS 160.

30 Tams (n 16).

31 Shabtai Rosenne, *Developments in the Law of Treaties, 1945-1986* (Cambridge University Press 1989) 256–258.

32 KG Bühler, *State Succession and Membership in International Organisations* (Kluwer Law International 2001) 30–35.

33 Droesse (n 28) 134–135.

34 Bühler (n 32) 291.

35 ibid 5.

36 Craven (n 16); Matthew Craven, 'The Problem of State Succession and the Identity of States under International Law' (1998) 9 European Journal of International Law 142, 152–158.

uluslararası kişiliğin halefiyetinin söz konusu olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Bu noktada 23 Ağustos 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'ni 4. maddesine değinmek yerinde olacaktır. Zira bu madde; "uluslararası örgütleri oluşturan antlaşmalar ve bir uluslararası örgüt bünyesinde kabul edilen antlaşmalar" kenar başlığıyla ikili bir ayrım yapmaktadır;

Bu Sözleşme, aşağıdaki hususlar bakımından Devletlerin birbirini takip etmesinin etkilerine uygulanır:

(a) *üyeliğin kazanılmasına ilişkin kurallar saklı kalmak kaydıyla* ve örgütün ilgili diğer kuralları saklı kalmak kaydıyla, bir uluslararası örgütün kurucu belgesi olan herhangi bir antlaşma;

(b) *örgütün ilgili kurallarına halel getirmeksizin*, bir uluslararası örgüt bünyesinde kabul edilen herhangi bir antlaşma.

Bu hüküm "üyeliğin kazanılmasına ilişkin kurallara halel getirmeksizin" ve "örgütün ilgili kurallarına halel getirmeksizin" halefiyetin geçerli olduğunu belirtmektedir. Bir uluslararası örgütün kurucu belgesi olan bir antlaşmaya halefiyet meselesi esasen o örgütün üyeliğe ilişkin özel kurallarına tabidir ve bu kurallar 1978 Viyana Sözleşmesi hükümlerine kıyasla *lex specialis* olarak nitelenebilir.[37] Komisyon'un 1967 yılında uluslararası örgütlerin üyeliğine ilişkin halefiyet konusunu şimdilik bir kenara bırakmaya karar vermesinin nedenlerinden biri de budur. Ayrıca Uluslararası Hukuk Komisyonu 1974 tarihli 26. toplantısında kabul ettiği şu ifadeler dikkat çekicidir:

> "Yukarıda belirtilenler ışığında, halefiyet hukukunun uluslararası örgütlerin kurucu belgelerine uygulanıp uygulanmayacağı sorusu sorulabilir. *Örneğin, yeni bağımsızlığını kazanmış bir Devletin halefiyet bildirimiyle yürürlükte olan çok taraflı antlaşmalara katılma hakkı normalde bir uluslararası örgütün kurucu belgelerini kapsayamaz çünkü bu belgelere katılım, … genellikle söz konusu örgütün üyeliğin kazanılmasına ilişkin kurallarına tabidir.* Öte yandan, bazı uluslararası örgütler, üyeliğin kazanılmasına ilişkin özel kurallara sahip değildir. Bu örgütlerde, antlaşmalarla ilgili halefiyet hukuku, bağımsızlığını yeni kazanmış bir Devletin kendi kurucu belgelerine katılımı için zaman zaman uygulanmıştır ve uygulanabilir. Ayrıca, bir Devletler topluluğundan ayrılma ile bağlantılı olarak, ayrılan Devletlerin örgütüne katılım sorununun antlaşmalara ilişkin halefiyet hukuku açısından ele alındığı durumlar da olmuştur. Buna ek olarak, bir kurucu belgeye ilişkin halefiyetin mutlaka üyelikle ilgili konularla bağlantılı olması gerekmez. Örneğin, uluslararası bir örgüt oluşturan antlaşmalar söz konusu olduğunda hareketli antlaşma sınırları [moving treaty-frontiers, (Le principe de la variabilité des limites

[37] Dumberry (n 16) 262.

territoriales des traités)] kuralı[38] geçerlidir. Kısacası, Devletlerin halefiyetine ilişkin kurallar bir uluslararası örgütün kurucu belgesine ilişkin olarak sıklıkla uygulanmasa da, bu kategorideki antlaşmalara hiç uygulanmadığını söylemek yanlış olur. İlke olarak, örgütün ilgili kuralları çok önemlidir, ancak bu kurallar, antlaşmanın uluslararası bir örgütün kurucu belgesi olduğu durumlarda, antlaşmalarla ilgili olarak Devletlerin halefiyetine ilişkin genel kuralların uygulanmasını tamamen dışlamaz."[39]

Bu çerçevede diyebiliriz ki, devletlerin uluslararası örgütlere halefiyeti temelde, o devletlerin ilgili örgüte üye olarak kabul edilmesine ilişkin kurallarla ilgilidir.

A. Uluslararası Örgütlere Üyelik

Literatürde, İskoç hukukçu James Lorimer'in "uluslararası örgüt" [international organization] terimini ilk olarak kullandığı ve uluslararası hukuka kazandırdığı noktasında mutabakat vardır.[40] Bugün kullanılan ve anlaşılan haliyle hükümetlerarası örgütler olarak uluslararası örgütler İkinci Dünya Savaşından sonra kabul görmüştür. Örneğin, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi 2. maddesinde "milletlerarası [uluslararası] örgüt, bir hükümetler arası örgüt demektir" tanımına yer vermektedir.[41] 1907, 1908 ve 1909 yıllarında yayınlanan çalışmalarında Walther Schucking ve 1911 yılında yayınladığı çalışmasında Paul S. Reinsch "uluslararası örgüt" terimini erken dönemde kullanan diğer akademisyenlerdir.[42] 1935'te Pitman B. Potter uluslararası örgütü "ulusların ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere kurdukları veya tanıdıkları bir birlik veya birliktelik"" olarak tanımlamıştır.[43] Daha yakın tarihli bir çalışmada Schermers ve Blokker, uluslararası örgütleri; (1) uluslararası bir anlaşmaya dayanan; (2) kendi iradesine sahip en az bir organı olan ve (3) uluslararası hukuka göre kurulmuş işbirliği biçimleri olarak tanımlanmaktadır.[44]

---

38 Bir Devletin ülkesi genişlerse, hareketli antlaşma-sınırları kuralı, o Devlet için o sırada yürürlükte olan antlaşmaların normal olarak yeni genişleyen ülke için de geçerli sayılacağını öngörmektedir. ILC, 'Yearbook of the International Law Commission 1974' vol II Part One UN Doc A/CN.4/SER.A/1974/Add.l (Part 1) 208 para 2; ILC, 'Yearbook of the International Law Commission 1963' vol II UN Doc A/CN.4/SER.A/1963 110 para. 131.

39 ILC, 'Yearbook of the International Law Commission 1974' (n 38) 180 para 10

40 Schermers and Blokker (n 29) 30 para 29; Bardo Fassbender and others (eds), *The Oxford Handbook of the History of International Law* (Oxford University Press 2014) 170; Pitman B Potter, 'Origin of the Term International Organization' (1945) 39 The American Journal of International Law 803, 805–806; '...d'un organisation européeane ou cosmopolite.' James Lorimer, 'Proposition d'un Congrés International basé sur le Principe de facto' (1871) III Revue de Droit International et de Législation Comparée 1; James Lorimer, *The Institutes of the Law of Nations: A Treatise of the Jural Relations of Separate Political Communities*, vol 1 (W Blackwood and Sons 1883) 11.

41 Aslan Gündüz, *Milletlerarası Hukuk* (Reşat Volkan Günel ed, 9th edn, Savaş Yayınları 2018) 58.

42 Potter, 'Origin of the Term International Organization' (n 40) 803–806.

43 Pitman B Potter, 'The Classification of International Organizations-I' (1935) 29 The American Political Science Review 212, 215.

44 Schermers and Blokker (n 40) 37 para 33.

Üyelik kavramı, geleneksel uluslararası örgüt teorileri [theories of international organization] içerisinde önemli bir yer tutmaktadır zira uluslararası kamu hukuku alanındaki temel ilkelerden biri, bir uluslararası örgütün varlığının üyelerinin varlığına bağlı olduğudur.[45] Geleneksel yaklaşıma göre uluslararası örgütlere üyelik sadece devletler ve sınırlı bir şekilde uluslararası örgütler için söz konusudur.

Konrad'a göre uluslararası örgütlere üyelik konusunu üç başlık altında değerlendirmek mümkündür;[46] resmi başvuru süreci, tek taraflı bildirimle katılma ve halefiyet bildirimi yoluyla katılma.

i. Resmi Başvuru Süreci

Uluslararası örgütlerin birçoğuna üyelik bu şekilde gerçekleşmektedir. "Dual Process" olarak da adlandırılan bu süreç, bir devletin katılma beyanı ve ilgili örgütün bu beyana olumlu cevap vermesi şeklinde işlemektedir.[47] Yani bir uluslararası örgüte üyelik genellikle iki taraflı bir işlemdir.[48] Bu tip üye kabul eden en önemli örnek BM'dir. BM Şartı 4. maddesi beyan ve kabul aşamalarını açıklamaktadır: "…her devletin Birleşmiş Milletlere üyeliğine kabulü, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul kararı ile olur."[49] Dolayısıyla yeni üyelerin kabulü için BM organlarının onayı (ya da çekimser oy kullanmaları) gereklidir.

ii. Tek Taraflı Bildirim

Bazı örgütlerde üyeliğe kabul edilmek için, yeni devletin resmi kabul başvurusu yapması ve ikili taraflı bir işlem yapılması beklenmemektedir. Açık örgütler olarak tanımlanan bu örgütlere ilgi duyan her devlet tek taraflı bir işlem olan bildirimle üye olabilmektedir. Bu örgütlere verilebilecek en tipik örnek, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS)'dür. 1948 OAS Bogota Şartı 1. maddesine göre "Şartı onaylayan tüm Amerikan devletleri, örgütün üyeleridir."[50] Dolayısıyla bir devletin şartı onaylaması üye olması için gerekli ve yeterli olup onay süreci bulunmamaktadır.

iii. Halefiyet Bildirimiyle Üyelik

Esasında tek taraflı bir işlem (bildirim) olan halefiyet bildirimiyle üyelik, açık örgütlerde ve özellikle kurucu belgelerinde bu konuda açıklık getiren örgütler açısından söz konusu olmaktadır. 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi'nin 17. maddesi bu konuda önemli bir düzenleme içermektedir. Buna göre "bağımsızlığını yeni kazanan bir Devlet, bir halefiyet bildirimiyle, yürürlükte olan herhangi birçok taraflı antlaşmaya taraf olma statüsünü belirleyebilir. Antlaş-

45 Droesse (n 28) 1.

46 Bühler (n 32) 21.

47 Schermers and Blokker (n 40) 47.

48 ibid 87.

49 BM Şartı 4. madde için Gündüz (n 41) 95.

50 'Bogota Conference of American States, Charter of the Organization of American States; March 30-May 2, 1948' <https://avalon.law.yale.edu/20th_century/decad062.asp> accessed 3 April 2024.

madan anlaşıldığı veya antlaşmanın yeni bağımsız Devlet açısından uygulanmasının antlaşmanın amaç ve hedefiyle bağdaşmayacağı veya antlaşmanın işleyiş koşullarını kökten değiştireceği başka bir şekilde tespit edildiği takdirde, 1. paragraf uygulanmaz. Başka herhangi bir Devletin antlaşmaya katılımının tüm tarafların rızasını gerektirdiği düşünüldüğünde, yeni bağımsız Devlet antlaşmaya taraf olma statüsünü ancak böyle bir rıza ile tesis edebilir."[51] Dolayısıyla yeni bağımsızlığını kazanmış devletlerin halefiyet bildirimi yapmaları durumunda selef devletin üye olduğu örgüte üye olma hakkı kural olarak mevcuttur. Bu maddeye göre halefiyet yoluyla üyelik i) antlaşmanın amaç ve hedefiyle bağdaşmayacağı veya antlaşmanın işleyiş koşullarını kökten değiştireceği ii) başka herhangi bir Devletin antlaşmaya katılımının tüm tarafların rızasını gerektirdiği durumlarda mümkün olmayacaktır.

Selef devletin örgüte üyeliği varsa halef devletin de otomatik olarak üye sayılmasına ilişkin 1975 tarihli Uluslararası Kahve Antlaşması (International Coffee Agreement), 1982 tarihli Uluslararası Kalay Antlaşması (International Tin Agreement) ve 1984 tarihli Uluslararası Şeker Antlaşması (International Sugar Agreement) örnek olarak gösterilebilir. 1970 yılında Fiji devleti bağımsızlığını ilan ettikten sonra bir bildirim ile bu örgütlere üyeliğe olmuştur.[52]

Yine OAS Bogota Şartı'nın 5. maddesine göre "Birkaç üye devletin birleşmesinden doğan ve bu haliyle işbu Şartı onaylayan her yeni siyasi oluşum, Örgüt'ün bir üyesi olacaktır. Yeni siyasi oluşumun Örgüt'e girmesi, onu oluşturan devletlerin her birinin üyeliğini kaybetmesi sonucunu doğuracaktır."[53]

Bazı kurucu antlaşmalar, özellikle antlaşmanın hazırlandığı konferansta toprakları "temsil edilen" Devletler için, üyeliğe halefiyet hakkını öngörebilmektedir. 1899 ve 1907 tarihli Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümüne Dair Lahey Sözleşmeleri Daimî Tahkim Mahkemesine ancak i) Barış Konferansında temsil edilen veya davet edilen Devletlerin onaylayabileceğini veya katılabileceğini ve ii) diğer Devletlerin katılımının "Akit Güçler arasında daha sonra yapılacak bir anlaşmanın" konusunu oluşturacağını öngörmüştür. 1955, 1957 ve 1959 tarihli kararlarla, Mahkeme İdari Konseyi, depoziter olan Hollanda Hükümetinden, yeni Devletlere kendilerini Sözleşmelerden herhangi birine taraf olarak görüp görmediklerini sormasını istemiştir. Davetiye çıkarılmadan önce Sözleşmelerin tüm Akit Taraflarına danışılmıştır, dolayısıyla bu bir halefiyet hakkı yaratmak için sonradan yapılan bir anlaşma olabilir.[54] 1993 yılında da Çek Cumhuriyeti ve Slovakya Çekoslavakya'nın halefi olarak Daimî Tahkim Mahkemesine bildirimde bulunarak üyeliklerini devam ettirmişlerdir.

---

51 Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties 1978 (n 14).

52 Bühler (n 32) 24–27.

53 Charter of the Organization of American States (n 51).

54 ILC, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its Twenty-Fourth Session' (2 May - 7 July 1972) Supplement No.10 UN Doc A/8710/Rev1 1972 (Commentary on draft Art. 4 on succession of states in respect to treaties) 234.

Öte yandan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bağımsızlıktan önce örgütün rejimine tabi olan BM üyeleri için bile "halefiyet bildirimiyle" üyeliği kabul etmemektedir.[55] Başka bir deyişle, örgüt üyeliği söz konusu olduğunda, yeni Devlet, 1978 Viyana Sözleşmesi'nin 17. maddesine uygun olarak depozitere yapılan bir halefiyet bildirimiyle üye olamaz. Kurucu antlaşmada üyelik için öngörülen yoldan, yani bir kabul belgesinin tevdi edilmesi yoluyla hareket etmelidir.

BM, NATO ve AB kurucu sözleşmeleri ve teamülleri incelendiğinde prensip olarak halefiyet yoluyla üyeliğin kazanılmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Ayrıca askeri ittifaklar bakımından yeni bağımsızlığını kazanmış bir devletin halefiyet yoluyla üye olması ittifak ilişkilerinin temelinde yatan güven ilişkisine muhalif bir durumdur.

B. Yeni bir devletin Uluslararası Örgütlere Üyeliği

İki devlet birleşerek tek bir devlet olduğunda uluslararası örgütlere üyeliklerinde otomatik olarak iki devletin yerini alır mı? Dağılan bir devletten kurulan iki ya da daha fazla devlet, dağılan devletin uluslararası örgütlere üyeliğini devam ettirebilir mi? Bağımsızlığını yeni kazanan devletler, sömürgesi oldukları devletin üye olduğu uluslararası örgütlere otomatik olarak üye olurlar mı?

Bütünleşme [integration] ve Birleşme [incorporation] Durumunda

1958'de Mısır ve Suriye'nin bir araya gelerek oluşturduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti,[56] 1964'te Tanganika ve Zanzibar'ın bir araya gelerek oluşturduğu Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti[57] ve 1990'da Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesiyle kurulan Yemen; kurucu devletlerin üye oldukları uluslararası örgütlere üyeliklerini devam ettirmişlerdir. Örneğin, Uluslararası Para Fonu'na (IMF) Mısır 1944 yılında kurucu üye olarak ile Suriye 1947 yılında katılmıştır. 1958 yılında Mısır ve Suriye'nin birleşerek tek bir Devlet haline gelmesiyle ortaya çıkan Birleşik Arap Cumhuriyeti, Mısır ve Suriye'nin kotalarına eşit tek bir kota ile Fon'un tek bir üyesi olarak Fon Anlaşması hükümlerine tabi olmuştur. "Fon, Suriye ve Mısır'ın tek bir Devlet olarak birleşmesinin bir sonucu olarak Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin Fon'un tek bir üyesi olduğunu kabul etmiştir."[58]

IMF tarafından Uluslararası Hukuk Komisyonuna gönderilen 23 Ekim 1974 tarihli "*Practice of the IMF with Respect to Continuity of Membership*" başlıklı mektupta örgütün halefiyet konusundaki yaklaşımını özetlemektedir:

---

55 ibid 233.

56 Bühler (n 32) 50–61.

57 ibid 62–68.

58 United Nations, *Materials on Succession of States in Respect of Matters Other than Treaties* (United Nations Publications, ST/LEG/SERB/17 1978) 550.

> "Fon tarihinde, bağımsızlığını yeni kazanan herhangi bir ülkenin Fon'a otomatik üyelik veya bir üyenin haklarının herhangi bir kısmına halef olma talebinde bulunduğu hiçbir durum olmamıştır, çünkü bu üye daha önce yeni bağımsız ülke ile ilgili Maddeleri kabul etmiştir veya yeni bağımsız ülke üyenin topraklarından yaratılmıştır. *Fon, tüm bu durumlarda, hak ve yükümlülüklerinde herhangi bir değişiklik olmaksızın mevcut üyenin devam eden kimliğini tanımıştır. Hollanda, Hindistan ve Pakistan'ın devam eden üyeliklerini etkilemeksizin Endonezya, Pakistan ve Bangladeş'in kurulmasını içeren örnekler bu türdendir.* Bu durumların her birinde, yeni üyeye Anlaşma Maddeleri kapsamında ayrı bir kota tahsis edilmiş ve mevcut üyenin kotasını ya da hak ve yükümlülüklerini etkilemeksizin bu kota kapsamında bağımsız hak ve yükümlülükler üstlenmiştir."[59]

Birleşen devletlerden sadece birisinin üye olup diğerinin olmadığı durumda bile yeni kurulan devlet üyeliğini devam ettirmiştir. Örneğin Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'na Suriye üye olmadığı Mısır üyeydi. Birleşik Arap Cumhuriyeti, Mısır'ın üyeliğini devam ettirmiştir.[60]

Dağılma [dissolution] Durumunda

Bir devlet iki veya daha fazla parçaya bölündüğünde, ortaya çıkan devletlerin, uluslararası örgütlere doğrudan bir halefiyet durumu kural olarak söz konusu değildir. Genellikle devam eden [continuing] devlet, dağılan devletin üyeliklerine de halef olarak onun yerini almaktadır. Böylece 1947'de Britanya Hindistanı, Hindistan ve Pakistan'a bölündüğünde, devam eden [continuing] devlet olarak Hindistan kabul edilmiş ve uluslararası örgüt üyeliklerine halef olmuş, Pakistan'ın yeni üyelik başvurusu yapması gerekmiştir. 1947 öncesinde Britanya Hindistan'ı, özerk sömürge olarak ya da bir koloni olarak değil ayrı bir uluslararası kişilik olarak kabul görüyordu. Zira Britanya Hindistan'ı 1919 Barış Antlaşmasının imzacı bir devleti, Milletler Cemiyeti ve ILO'nun bir üyesi olarak Versay Antlaşmasından itibaren uluslararası kişiliğe sahip olarak belirtilmiştir. 1947 yılına kadar ise Britanya Hindistan'ı kırk dört iki taraflı, yüz elli çok taraflı antlaşmaya taraf olmuştur. [61] Bu antlaşmaların bir kısmı Hindistan ya da Hindistan hükümeti adına veyahut da Birleşik Krallık Hükümeti adına akdedilmiştir. 1944 Breton Wood ve Chicago Konferanslarına katılmış; IMF, UNESCO, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) gibi örgütlere üye olmuştur. Hatta 1945 San Francisco Konferansına katılarak BM'nin kurucu üyesi de olmuştur. Her ne kadar Hindistan bağımsız bir devlet olarak hareket etse de 2. Dünya Savaşı'na kadar Hindistan dış ilişkileri *de facto* ve *de iure* İngitere'nin

---

59 ibid 543.

60 UN, *Yearbook of the United Nations 1957*, (UN Publications 1958) 502.

61 Daniel Patrick O'Connell, 'The British Commonwealth and State Succesion after the Second World War' (1949) 26 British Yearbook of International Law 454, 454–455.

kontrolü altındaydı ve başka ülkelerle diplomatik ilişkiler yürütemiyordu. Britanya Hindistan'ının Birleşik Krallık tarafından uluslararası toplumda ilave oy ve destek kazanmak için yaratılmış bir yapay/soyut kişilik olduğunu belirten bazı yazarlar bulunaktadır.[62] Bu stratejinin daha sonra Sovyet Rusya tarafından BM nezdinde Ukrayna ve Belarus açısından uygulandığı belirtilmektedir.[63]

15 Ağustos 1947 tarihli "Indian Independence Act" ile resmi olarak Britanya Hindistan'ının bağımsızlığını kazandığını ve iki ayrı devletin ortaya çıkışını görüyoruz: Hindistan ve Pakistan. Britanya Hindistan'ı, BM'nin bir üyesi olduğu için ilk defa bir BM üyesi devlet dağılarak yeni devletler ortaya acıkmakta ve yeni doğan devletlerin uluslararası örgütlere üyelik bakımından halefiyet sorunu açığa çıkmaktadır.[64]

Bu konuya ilişkin olarak Hukuk İşleri Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Ivan Kerno tarafından yazılan bir hukuk görüşte şunlar dile getirilmektedir:

> "Uluslararası hukuk noktayı nazarından var olan bir devlet parçalanarak yeni bir devlet oluşuyor. Bu bağlamda, Hindistan'ın uluslararası kişiliğinde herhangi bir değişim yoktur. Antlaşmalardan ve BM üyeliğinden doğan haklara ve yükümlülüklere sahip bir devlet olarak devam etmektedir. Indian Independence Act sadece bir anayasal değişim önermektedir. Dolayısıyla Hindistan'ın uluslararası kişiliği ve BM altındaki statüsü bu değişiklikten etkilenmeyecektir. Pakistan ise yeni bir devlettir ve BM üyeliği için madde 4 kapsamında bir başvuruda bulunmalıdır."[65]

Öte yandan Pakistan Dışişleri Bakanı, BM Genel Sekreterliği'ne bir bildiri göndererek Hindistan ve Pakistan'ın halef devletler olarak otomatik olarak BM üyesi kabul edilmeleri gerektiğini, aksi takdirde Pakistan'ın resmi üyelik için başvuruda bulunduğunu belirmiştir. BM Güvenlik Konseyi, halefiyet problemine değinmeden, Genel Kurul'a Pakistan'ın üyeliğe kabul edilmesini bildiren bir tavsiye kararı vermiştir. Genel Kurul'da dikkat çeken bir nokta, Arjantin temsilcisinin şu ifadeleri olmaktadır: "Pakistan'ın zaten [BM'ye] üyedir ve Britanya Hindistan'ından gelen üyeliğe halef olmaktadır. Aksi takdirde iki ülke arasında eşit olmayan muamele temelsiz bir ayrımcılık olacaktır."[66] Ancak bu görüş kabul görmemiş ve 30 Eylül 1947'de tarihinde Pakistan yeni bir üye olarak BM'ye kabul edilmiştir. Hindistan ise Britanya Hindistan'ının devam eden devleti ve halefi olarak uluslararası örgütlerdeki üyeliklerini devam halefiyet bildirimi yoluyla devam ettirmiştir.

---

62 Bühler (n 32) 43.

63 Sean D Murphy, 'Contemporary Practice of the United States Relating to International Law' (2000) 94 The American Journal of International Law 102.

64 Michael Scharf, 'Musical Chairs: The Dissolution of States and Membership in the United Nations' (1995) 28 Cornell International Law Journal 29, 152.

65 Bühler (n 32) 46.

66 ibid 50.

Bu noktada BM'ye üye olan devletlerden ayrılarak bağımsızlık ilan devletlerin duruma ilişkin olarak önemli bir hukuki görüş verilmiştir. Pakistan'ın üyeliği konusunda, 6. Hukuk Kurulu'na *"Gelecekte, Birleşmiş Milletler Üyesi bir Devletin bölünmesi yoluyla uluslararası hayata giren bir Devletin veya Devletlerin tabi olması gereken hukuki kurallar nelerdir?"* sorusu yöneltilmiştir.

Bu soruya yanıt olarak 6. Hukuk Kurulu, temel prensiplerini tespit ettiği ayrılan devletin uluslararası örgütlere üyelik durumu konusunda şu açıklamayı yapıyor:

1. Genel bir kural olarak, Birleşmiş Milletler Teşkilatına Üye olan bir Devletin, sadece Anayasasının veya sınırlarının değişikliğe uğraması nedeniyle Üye olmaktan çıkmadığını varsaymanın hukuk ilkelerine uygun olduğunu ve hak ve yükümlülüklerinin sona erdiğinin kabul edilebilmesi için Devletin uluslararası düzende tanınan bir tüzel kişilik olarak yok olduğunun gösterilmesi gerekmektedir.
2. *Yeni bir Devlet kurulduğunda, toprakları ve içerdiği nüfus ne olursa olsun ve bunlar Birleşmiş Milletler Üyesi bir Devletin parçası olsun ya da olmasın, Şart'ın hükümlerine uygun olarak resmen kabul edilmedikçe, Şart'ın sistemi uyarınca Birleşmiş Milletler Üyesi statüsünü talep edemez*.
3. Bunun ötesinde, her olay kendi esasına göre değerlendirilmelidir.
4. Altıncı Komite, bu ilkelerin, her davanın kendi özel koşullarına göre değerlendirileceği anlayışıyla, gelecekteki davalarla bağlantılı olarak Birleşmiş Milletler'e genel bir rehberlik sağlamak üzere Birinci Komite'ye iletilmesini uygun bulmuştur." [67]

Genel Kurulun uygulamasıyla Hindistan, Britanya Hindistanı'nın devam eden devleti ve halefi olarak uluslararası örgütlere üyeliğe devam etmiştir. Pakistan ise uluslararası örgütlerin kurucu antlaşmalarında belirlenen resmi başvuru prosedürünü takip ederek başvurularda bulunmuştur. ICAO konusunda Pakistan, halef devlet

[67] "What are the legal rules to which, in the future, a State or States entering into international life through the divison of a Member State of the United Nations should be subject?" 1.That, as a general rule, it is in conformity with legal principles to presume that a State which is a Member of the Organization of the United Nations does not cease to be a Member simply because its Constitution or its frontier have been subjected to changes, and that the extinction of the State as a legal personality recognized in the international order must be shown before its rights and obligations can be considered thereby to have ceased to exist. 2. That when a new State is created, whatever may be the territory and the populations which it comprises and whether or not they formed part of a State Member of the United Nations, it cannot under the system of the Charter claim the status of a Member of the United Nations unless it has been formally admitted as such in conformity with the provisions of the Charter. 3. Beyond that, each case must be judged according to its merits. 4. It was agreed by the Sixth Committee that these principles are to be transmitted to the First Committee as suitable to give general guidance to the United Nations in connexion with future cases, with the understanding that each case will be considered in accordance with its particular circumstances." UNGA Official Records, Second Session, First Committee (11 October 1947) UN Doc A/C.1/212 1-2 <https://digitallibrary.un.org/record/697903/files/A_C.1_212-EN.pdf?ln=en> accessed 3 April 2024.

olduğu ve otomatik olarak taraf devlet olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten bir bildiri sunmasına rağmen bu halefiyet bildirimi kabul görmemiştir. Aynı şekilde 1944 Chicago antlaşmasına taraf olabilmek ve örgüte üye olabilmek için resmi başvuru prosedürü izlenmesi gerektiği Pakistan'a bildirilerek halefiyet beyanı kabul edilmemiştir.[68]

Benzer şekilde Ağustos 1969'da Singapur'un ayrılıp ayrı bir devlet olan Malezya, eski Malezya'nın halefi olarak tanınmış ve örgütlere üyeliğini devam ettirmiş, Singapur uluslararası örgütlere yeni başvuru yapmıştır. 1971 yılında Pakistan'dan ayrılan Bangladeş bağımsızlığını kazandığında Pakistan uluslararası örgütlere üyeliğini sürdürmüş, Bangladeş uluslararası örgütlere başvurularda bulunmuş ancak 1974 yılında BM üyeliğine kabul edilmiştir.

Benzer şekilde Güvenlik Konseyi, Yeni Yugoslavya Federatif Cumhuriyeti'ni (Sırbistan ve Karadağ) BM üyeliği bakımından Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin halefi olarak kabul etmemiş ve bu yeni devlet BM'ye üyelik başvurusunda bulunmak zorunda kalmıştır. Öyle ki, Güvenlik Konseyi 1992 ve 1993 tarihli kararlarında "eskiden Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak bilinen devletin varlığının sona erdiğini, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin (Sırbistan ve Karadağ) eski Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler üyeliğinin otomatik olarak devam etmesi yönündeki talebinin genel olarak kabul görmediğini" belirtmiştir.[69] Sırbistan, 2006 yılında Karadağ'ın bağımsız bir devlet olmasının ardından uluslararası örgütlere üyeliğini sürdürmüş, Karadağ ise yeni üyelik başvurusu yapmıştır.

Rusya Federasyonu da 1991 yılında SSCB'nin varlığı sona erdiğinde Sovyetler Birliği'nin uluslararası örgütlerdeki üyeliğini sürdürmüş, Beyaz Rusya ve Ukrayna dışındaki diğer yeni devletler BM'ye ve diğer örgütlere üyelik başvurusunda bulunmuşlardır.[70]

Çekoslovakya 31 Aralık 1992'de dağıldığında ne Çek Cumhuriyeti ne de Slovakya devam eden [continuing] devlet olduğunu iddia etmemiş ve her biri ayrı ayrı halef devletler olarak Çek Cumhuriyeti ve Slovak Cumhuriyeti, BM'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur.[71]

SONUÇ

Devletlerin halefiyeti konusu oldukça çetrefilli ve karışık hükümler ihtiva etmekte olup her bir olay kendi dinamikleri çerçevesinde ele alınarak çözüme ka-

---

68 Bühler (n 32) 48.

69 UNSC Res 777 (19 September 1992) UN Doc S/RES/777; UNSC Res 821 (28 April 1993) UN Doc S/RES/821.

70 Bühler (n 32) 151–170.

71 United Nations, 'Czechoslovakia and Successor States: Czech Republic, Slovakia' (*United Nations*) <https://www.un.org/en/about-us/member-states/czechoslovakia> accessed 3 April 2024.

vuşturulmalıdır. Halef devletlerin uluslararası örgütlere üyeliklerinin bu halefiyet içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda derli toplu bir sözleşme metni bulunmamakla birlikte geniş bir uygulama sonucu teamüllerin oluştuğunu söylemek mümkün. Literatürde, devletlerin halefiyeti, selef devletin akdettiği ikili ve çok taraflı antlaşmalar, malları, arşivleri ve borçlarına halefiyet çerçevesinde tartışılmaktadır. Benzer şekilde Uluslararası Hukuk Komisyonu'da bu konuları gündemine alarak çalışmış ve yürürlükte olan 1978 tarihli Antlaşmalarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi ile 1983 tarihli Miras, Arşiv ve Borçlarda Halefiyete ilişkin Viyana Sözleşmesi kodifiye edilmiştir.

Bununla birlikte 1963 yılında Komisyonun öncelikli çalışma gündemi içinde yer alan devletlerin ulsulararsı örgütlere halefiyeti 1967 yılında konunun hem antlaşmalara ilişkin halefiyetle hem de Devletler ile hükümetler arası örgütler arasındaki ilişkilerle ilgili gerekçesiyle bir kenara bırakılmış ve çalışılmamıştır. Gerçekten de devletlerin uluslararası örgütlere halefiyeti konusunu, uluslararası örgütlerin kurucu belgelerini bir antlaşma olarak nitelendirip, sadece antlaşmalar hukuku ve antlaşmalara halefiyet başlığı altında tartışmak hukuki sorunun tespitinde ve çözümünde hatalı çıkarımlara yol açacaktır.

Bu noktada hukuken bir ayrım yapılması faydalı yapmak gerekmektedir. Zira bir uluslararası örgütün kurucu belgesini oluşturan ve uluslararası antlaşmalar hukukuna tabi olan anlaşma ile örgütün yaşamını ve işleyişini düzenleyen ve özel kurallar rejimi oluşturan anayasası/kurucu belgesi farklı hukuki düzenlemelere tabidir. Üyelik, üyelerin hakları ve yükümlülükleri ile ilgili sorular ikinci kategoriye, yani uluslararası örgütler hukukuna aittir. Kurucu belgenin uluslararası hukuka tabi bir antlaşma olarak nitelendirilmesine ilişkin sorular ise birinci gruba, yani antlaşmalar hukukuna aittir. Dolayısıyla, devam eden halef devlet ve temiz sayfa teorisini benimseyen ancak halefiyet bildirimde bulunarak zaten üye olduğunu bir uluslararası örgüte bildiren halef devlet açısından "örgüt üyeliğine halefiyet" konusu her bir örgütün kurucu belgeleri ve hükümleri çerçevesinde çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Zira örgütlerin kurucu belgeleri, *lex specialis* olarak düşünülmelidir.

İncelediğimiz örnekler ışığında, bütünleşme [integration], birleşme [incorporation] ve dağılma [dissolution] söz konusu olduğunda devam eden devlet varsa selef devletin uluslararası örgütle üyeliğine bu devlet halef olabilmektedir. Aksi durumda halef devletin yeni üyelik başvurusu yapması gerekmektedir. Ayrılma [secession] ya da bağımsızlığını yeni kazanarak sömürgelikten kurtulan devletler ise temiz sayfa teorisini benimsedikleri için her halükârda yeni üyelik başvurusu yapmaları gerekmektedir.

Benzer şekilde BM'ye üye olan devletlerden ayrılarak bağımsızlık ilan devletlerin BM'ye üye olabilmesi otomatik bir şekilde gerçekleşmeyecek, bu devletlerin BM'ye resmi başvuruda bulunması gerekmektedir. BM'e üyelik bakımından ise önemli bir teamülün oluştuğu gözlemlenmektedir. Pakistan örneği ve 6. Hukuk Kurulu tarafından verilen hukuki görüş oldukça yol göstericidir.

KAYNAKÇA

'Bogota Conference of American States, Charter of the Organization of American States; March 30-May 2, 1948' <https://avalon.law.yale.edu/20th_century/decad062.asp> accessed 3 April 2024

Bühler K, *State Succession and Membership in International Organisations* (Kluwer Law International 2001)

Conteh A, 'State Succession in International Law' in Emeka Duruigbo, Remigius Chibueze and Sunday Gozie Ogbodo (eds), *International Law and Development in the Global South* (Springer International Publishing 2023)

Craven M, 'The Problem of State Succession and the Identity of States under International Law' (1998) 9 European Journal of International Law 142

——, *The Decolonization of International Law: State Succession and the Law of Treaties* (Oxford University Press 2007)

Crawford J, 'The Criteria for Statehood in International Law' (1977) 48 British Yearbook of International Law 93

——, *The Creation of States in International Law* (Oxford University Press 2007)

Doehring K, 'State' in Rudolf Bernhardt (ed), *Encyclopaedia of Public International Law* (North-Holland Publishing Company 1987) 423

Droesse G, *Membership in International Organizations: Paradigms of Membership Structures, Legal Implications of Membership and the Concept of International Organization* (TMC Asser Press 2020)

Dumberry P and Turp D, 'State Succession with Respect to Multilateral Treaties in the Context of Secession: From the Principle of Tabula Rasa to the Emergence of a Presumption of Continuity of Treaties' (2013) 13 Baltic Yearbook of International Law 27

——, 'An Uncharted Question of State Succession: Are New States Automatically Bound by the BITs Concluded by Predecessor States Before Independence?' (2015) 6 Journal of International Dispute Settlement 74

——, *Guide to State Succession in International Investment Law* (Edward Elgar Publishing 2018)

Fassbender B and others (eds), *The Oxford Handbook of the History of International Law* (Oxford University Press 2014)

Grant TD, 'Defining Statehood: The Montevideo Convention and Its Discontents' (1998) 37 Columbia Journal of Transnational Law 403

Gündüz A, *Milletlerarası Hukuk* (Reşat Volkan Günel ed, 9th edn, Savaş Yayınları 2018)

Herbst L, *Staatensukzession und Staatsservituten* (Duncker & Humblot 1962)

ILC, 'Report of the International Law Commission Covering the Work of Its Fourteenth Session' (24 April - 29 June 1962) UN Doc A/CN.4/148

——, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its First Session' (12 April 1949) UN Doc A/CN.4/13 and Corr. 1-3

——, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its Twenty-Fourth Session' (2 May - 7 July 1972) Supplement No.10 UN Doc A/8710/Rev1 1972 (Commentary on draft Art. 4 on succession of states in respect to treaties)

——, 'Yearbook of the International Law Commission 1963' vol II UN Doc A/CN.4/SER.A/1963

——, 'Yearbook of the International Law Commission 1974' vol II Part One UN Doc A/CN.4/SER.A/1974/Add.l (Part 1)

——, 'Report of the International Law Commission on the Work of Its Nineteenth Session' (8 May–14 July 1967) UN Doc A/CN.4/199

Jellinek G, *Allgemeine Staatslehre: Recht Des Modernen Staates*, vol 1 (Verlag von O Häring 1905)

Lorimer J, 'Proposition d'un Congrés International basé sur le Principe de facto' (1871) III Revue de Droit International et de Législation Comparée

——, *The Institutes of the Law of Nations: A Treatise of the Jural Relations of Separate Political Communities*, vol 1 (W Blackwood and Sons 1883)

Menon PK, 'The Newly Independent States and Succession in Respect of Treaties' (1990) 18 Korean Journal of Comparative Law 139

——, *The Succession of States in Respect to Treaties, State Property, Archives, and Debts* (Edwin Mellen Press 1991)

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (adopted 26 December 1933, entered into force 26 December 1934) 165 LNTS 19

Murphy SD, 'Contemporary Practice of the United States Relating to International Law' (2000) 94 The American Journal of International Law 102

O'Connell DP, 'The British Commonwealth and State Succesion after the Second World War' (1949) 26 British Yearbook of International Law 454

Öktem E, 'Turkey: Successor or Continuing State of the Ottoman Empire?' (2011) 24 Leiden Journal of International Law 561

Pazarcı H, *Uluslararası Hukuk Dersleri* (16th edn, Turhan Kitapevi 2017)

——, *Uluslararası Hukuk Dersleri 3. Kitap* (5th edn, Turhan Kitapevi 2015)

Pirim CZ, '1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi Işığında İkili Andlaşmalara Halefiyet: Teorik Bir Değerlendirme' (2016) 22 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 131

Pirim CZ, *Devletlerin Uluslararası Sorumluluğa Halefiyeti* (Turhan Kitapevi 2016)

Potter PB, 'Origin of the System of Mandates Under the League of Nations' (1945) 39 The American Journal of International Law 803

——, 'Origin of the Term International Organization' (1945) 39 The American Journal of International Law 803

——, 'The Classification of International Organizations-I' (1935) 29 The American Political Science Review 212

Rosenne S, *Developments in the Law of Treaties, 1945-1986* (Cambridge University Press 1989)

Scharf M, 'Musical Chairs: The Dissolution of States and Membership in the United Nations' (1995) 28 Cornell International Law Journal 29

Schermers HG and Blokker NM, *International Institutional Law* (Martinus Nijhoff Publishers 2011)

Stern B, 'La Succession d'États (Volume 262)', *Collected Courses of the Hague Academy of International Law* (Brill 1996) <https://referenceworks.brillonline.com/entries/the-hague-academy-collected-courses/*A9789041113931_01> accessed 19 March 2024

Sur M, *Uluslararası Hukukun Esasları* (BETA 2010)

Tams CJ, 'State Succession to Investment Treaties: Mapping the Issues' (2016) 31 ICSID Review - Foreign Investment Law Journal 314

UN, 'Czechoslovakia and Successor States: Czech Republic, Slovakia' (*United Nations*) <https://www.un.org/en/about-us/member-states/czechoslovakia> accessed 3 April 2024

——, *Materials on Succession of States in Respect of Matters other than Treaties,* (UN Publications 1978) 550

——, *Yearbook of the United Nations 1957*, (UN Publications 1958) 502

UNGA,Official Records, Second Session, First Committee (11 October 1947) UN Doc A/C.1/212 1-2

——, Resolution 1686 (XVI) Future Work in the Field of the Codification and Progressive Development of International Law (18 December 1961)

——, Resolution 174(II) Establishment of an International Law Commission (21 November 1947)

UNSC Res 777 (19 September 1992) UN Doc S/RES/777

——, Res 821 (28 April 1993) UN Doc S/RES/821

van der Vyver JD, 'Statehood in International Law' (1991) 5 Emory International Law Review 9

Vienna Convention on Succession of States in Respect of State Property, Archives and Debts (adopted 8 April 1983, opened for signature on 23 August 1978) 17 ILM 1488.

Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties, (adopted 23 August 1978, entered into force 6 November 1996) 1946 UNTS 3.

Williams PR and Harris J, 'State Succession to Debts and Assets: The Modern Law and Policy' (2001) 42 Harvard International Law Journal

Wright Q, *Mandates under the League of Nations* (University of Chicago Press 1930)